
думка, 1981. – 247 с.

4. Концепція комплексного озеленення м. Тернополя // Тернопільська міська рада. – 31 жовтня 2013 року. - № 6/38/11 – 29 с.

5. Основи екологічних знань /за заг. ред. В.І. Поліщука, Л.П. Царика. – Тернопіль, 1994. – 176 с.

6. Позняк І. Фітомеліораційна роль комплексної зеленої зони урбоєкосистеми м. Тернополя / Ірина Позняк // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль : СМП «Тайп». – 2015. – № 2 (випуск 39). – С. 193-199.

7. Стольберг Ф. Экология города: Учебник / Ф. Стольберг – К.: Либра, 2000. – 464 с.

8. Царик Л. До проблем озеленення і паркових комплексів у функціонуванні урбоєкосистеми Тернополя / Любомир Царик, Ірина Позняк // Наукові записки ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: СМП «Тайп». – 2016. – № 1 (випуск 40). – С. 263-270.

Цидило Ю. магістрантка
Науковий керівник: проф. Царик Л.П.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ ПЕРСПЕКТИВНОЇ ВЕЛИКОБІРКІВСЬКОЇ ОТГ

Під екологічною оптимізацією структури земельних угідь слід розуміти комплекс заходів щодо знаходження оптимального варіанту землекористування на рівні ландшафту з метою використання земель в еколого-безпечному режимі. Таким чином, визначальною складовою екологічної оптимізації структури земельних угідь є консервація деградованих і малородючих ґрунтів орних земель та трансформація деградованих лукопасовищних угідь на засадах екологічно-доцільного використання. Важливим є те, що якісне покращання показників структури сільськогосподарських угідь при оптимізації відбувається в межах екологічної доцільності, призводить до збільшення стійкості агроєкосистем і сприяє формуванню стабільних та збалансованих агроландшафтів території.

Оптимізація землекористування повинна спиратись на ряд

принципів, які є основою для його раціоналізації, зокрема:

- економічна ефективність повинна бути максимальною, природні втрати – мінімальними;
- необхідність розроблення системи економічних стимулів та покарань для землекористувачів за дотримання принципів раціонального землекористування;
- необхідність враховувати всі можливі природні фактори разом із виробничою діяльністю людини;
- створення умов для раціонального природокористування, у тому числі застосування прогресивних методів землекористування та охорони земель;
- встановлення норм антропогенного навантаження на земельні ресурси та контроль за їх дотриманням;
- екологічний моніторинг земельних ресурсів, що залучені у господарське використання.

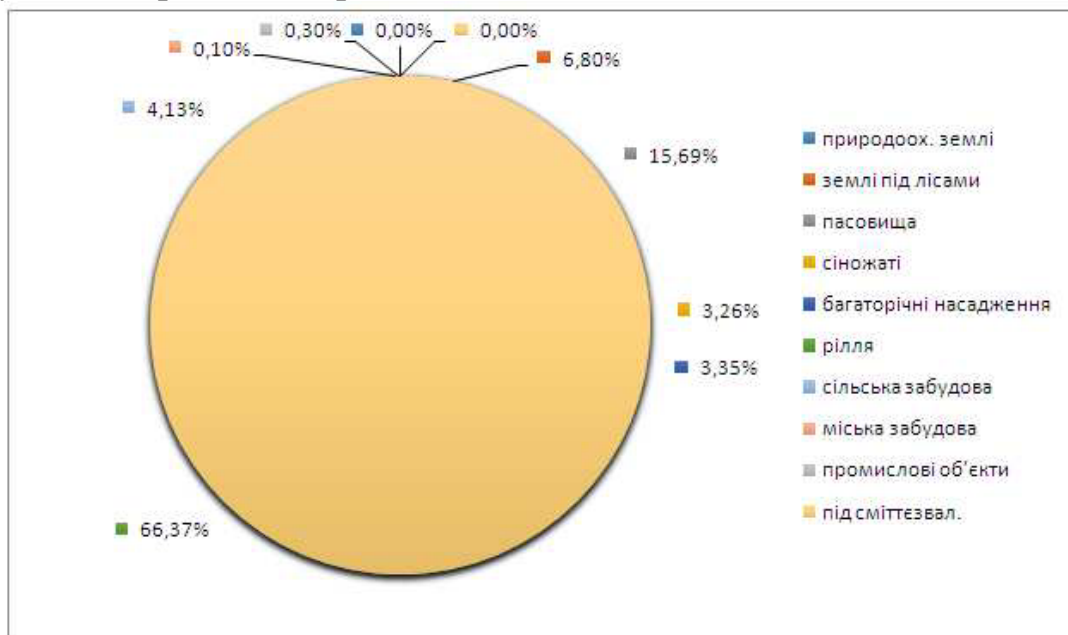

Рис. 1. Структура земельних угідь Великобірківської ОТГ

Відтак загальна площа перспективної ОТГ становить 3945 га, чисельність населення відповідно 4394 осіб. Структура земельних угідь наведена в рисунку 1.

Регіональний індекс антропогенної перетвореності ландшафтних систем, розрахований для оптимальної структури землекористування, може розглядатися в якості нормативного

регіонального індекса антропогенної перетвореності. Регіональні індекси антропогенної перетвореності розраховані для фактичної, а також для пропонованого варіанту проектованої структури землекористування Великобірківської ОТГ (табл. 1).

Таблиця 1.

Регіональні індекси антропогенної перетвореності

Види землекористування	Ранг антропогенної перетвореності	Частка виду землекор. у загальній площі, %			Індекс антропогенної перетвореності		
		Нормативний	Фактичний	Проектний	Нормативний	Фактичний	Проектний
<i>Природоох. землі</i>	1	22,0	0,0	12	22,0	0,0	12
<i>землі під лісами</i>	2	20,0	6,8	17	40,0	13,6	34
<i>пасовища</i>	3	17,5	15,7	17	52,5	47,1	51
<i>сіножаті</i>	4	2,0	3,26	3	8,0	13,04	12
<i>багаторічні насадження</i>	5	2,0	3,35	2,4	10,0	16,75	12
<i>рілля</i>	6	30	66,4	45	180,0	398,4	270
<i>сільська забудова</i>	7	3,0	4,13	3,2	21,0	28,91	22,4
<i>міська забудова</i>	8	3,0	0,1	0,1	24,0	0,8	0,8
<i>промислові об'єкти</i>	9	0,3	0,3	0,3	2,7	2,7	2,7
<i>під сміттєзвал.</i>	10	0,2	0,0	0,0	2,0	0,0	0,0
<i>всього</i>		100	100	100	362,2	521,3	416,9

Зіставлення цих регіональних індексів з нормативним регіональним індексом антропогенної перетвореності дозволяє дати оцінку ступеня екологічності фактичної і проектованої структур землекористування з погляду їх наближеності до оптимальної (нормативної) структури [7].

Динаміка значення індексу антропогенної перетвореності ландшафтних систем може бути використана в якості узагальнюючі характеристики екологічності проєктованих варіантів зміни структури землекористування. У даному випадку регіональний індекс антропогенної перетвореності знижується на 104 пунктів (з 521,3 до 416,9) за рахунок істотної зміни структури сільськогосподарського землекористування і перерозподілу частини орних земель між залісненням і залуженням, а також за рахунок створення нових заповідних територій. Його відмінність від нормативного регіонального індексу антропогенної перетвореності пояснюється ще відносно високим ступенем розораності території, нижчими за нормативні значення показників залуження, заліснення і заповідності території.

Цей підхід дозволяє проілюструвати, як оптимізація структури землекористування шляхом досягнення балансу між частками екологічно безпечних та екологічно небезпечних угідь, збільшення частки природоохоронних територій можуть сприяти пошуку реальних шляхів збалансованого розвитку.

Нераціональне використання земель призводить до зменшення вмісту гумусу у ґрунтах, який відіграє провідну роль у формуванні запасів поживних речовин та підтриманні його цінних агрохімічних властивостей, забезпеченні рослин необхідними елементами. Тому настільки розбалансована структура земельних угідь перспективної ОТГ призведе до знеможливлення основного виду підприємництва на території громади, що призведе до великих збитків підприємців та місцевого бюджету. Щоб уникнути даних наслідків необхідно впровадити ефективне сільськогосподарське землекористування.

Отже, ефективне сільськогосподарське землекористування – це процес формування економічно вигідних та одночасно екологічно збалансованих напрямів використання земель сільськогосподарського призначення за допомогою дієвих

економічних, екологічних, правових, організаційних та соціальних механізмів.

Складність системи ефективного сільськогосподарського землекористування полягає у різних ступенях (масштабах та інтенсивності) використання земель сільськогосподарського призначення, залучення суб'єктів-землекористувачів до власне землекористування, а також в цільовому призначенні земель. Звідси виникає необхідність вертикального (галузевого) і горизонтального (територіального) розмежування інтересів суб'єктів земельних відносин в аграрній сфері. Чітке розмежування інтересів та функцій таких суб'єктів є підґрунтям для створення нової системи сільськогосподарського землекористування. Важливою умовою високої ефективності системи сільськогосподарського землекористування є формалізація земельних відносин, тобто власне організація і самоорганізація землевласників та землекористувачів у різні форми господарювання. Така формалізація має будуватися на основі різноманітності інтересів суб'єктів земельних відносин.

Відтак, форми господарювання відбираються взаємності від кліматичних умов, стану ґрунтів, економічної рентабельності та екологічної безпечності напряму сільського господарства. За даними статистики найрентабельнішими культурами для нашого регіону визнані соняшник, соя та ріпак, але нажалі ці рослини дуже виснажують ґрунти, тому альтернативою виступають злакові культури, актуальним залишається і садівництво.

Література:

1. Балацкий О.Ф. Антологияэкономикичистойсреды / О. Ф. Балацкий. - Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. - 272 с
2. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія, У 2-х т. / М. Д. Гродзинський – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – Т. 1. – 431с.
3. Екологія і закон: Екологічне законодавство України. У 2-х кн. Кн. 1 / Під ред. В. І. Андрейцева. - К. : Юрінком Інтер, 1998. - 704 с.
4. Одум Ю. Экология / Ю. Одум – в 2-х томах. – М.: Мир, 1986. Т.1 – 328 с.; Т.2 – 376 с.
5. Царик Л. П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території: теорія та практика / Царик Л. П. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 256 с.

6. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація): автореф. дис. ... д-ра геогр. наук : 11.00.11 / Л. П. Царик; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. - Львів, 2010. - 40 с.

7. Царик Л. П. Геопростір як провідний ресурс комфортної життєдіяльності і стійкого функціонування природних систем / Л.П. Царик // Україна та глобальні процеси: географічний вимір. - Київ-Луцьк: Ред.-вид. відділ «Вежа» 2000. - С.173-176.

Прінь Ю., магістрантка
Науковий керівник: проф. Царик Л.П.

ЗАХОДИ З ОПТИМІЗАЦІЇ УЩІЛЬНЕНОЇ ЗАБУДОВИ МІСТА ТЕРНОПОЛЯ

Оскільки ущільнення забудови виступає ризиком зменшення просторового комфорту жителів міст виникає необхідність розробити заходи із його оптимізації. Просторовий комфорт виступає однією із складових сприятливості природного середовища життєдіяльності. У місті він досягається за рахунок оптимального співвідношення площ між основними функціональними зонами. Особлива роль при цьому відводиться зеленій зоні.

Скорочення площ зеленої зони міста за рахунок її часткової забудови та ущільнення забудови у житлових мікрорайонах призводить до росту щільності будівель і концентрації населення і зменшенню просторового комфорту пересічного громадянина (його забезпеченості просторовими ресурсами). Відтак погіршується психологічний комфорт життєдіяльності, а разом з тим і якість життя.

Проблема зменшення просторового комфорту населення міста Тернополя є надзвичайно актуальною на сучасному етапі розбудови міста. Ґрунтовне вивчення і поетапне вирішення цієї проблеми є гарантом запобігання ризикам антропоecологічного характеру.

У відповідь на висотну ущільнену забудову необхідний пошук інших форм повернення природних комплексів в структуру міста. З огляду на це запропоновані наступні заходи: